

El tsar de l'or negre

Aquest empresari de passat fosc és considerat l'home més ric de Rússia. Controla vastíssims terrenys petrolífers, bat rècords a la borsa i diu tenir com a models els grans magnats nord-americans. És Mikhaïl Khodorkovski, un home d'empresa modèlic o un lladre sense escrúpols?

Una i passat ja de tota mena de malifetes, i això tant els seus competidors en els negocis com els seus enemics comunistes i, no cal dir-ho, "aquesta gentalla dels mitjans de comunicació" amb què tan rares vegades es presta a parlar. Es, diuen, un mafiós, un un lladre de primeres matèries a l'engròs, un explotador del seu poble.

Mikhaïl Borissovítch Khodorkovski, de 39 anys, president del consorci energètic Jukos i conegut arreu del país per les seues inicials MBK, llança un pregon sospir. Aixeca les mans en gest de protegir-se, com un candorós xai enmig de bèsties salvatges —i sorprèn amb una confessió: "Durant els anys del canvi que seguiren a l'enfonsament del sistema soviètic imperava la llei de la selva. Ningú no sabia ben bé quin reglament era vigent; jo me'n vaig aprofitar, com feren també altres homes emprenedors."

Es concedeix un minutet d'esbarjo per ser sincer, com si volguera així prendre embrazida. Vacil·la, tot seguit pren un glop d'aigua mineral. "Érem per això uns lladres? Potser. Uns lladres com ho foren els grans fundadors d'empreses nord-americans del segle XIX".

El gran financer rus diu tenir com a model els Rockefeller, i sobretot John D., el pare fundador de la indústria petrolera, un home fet a si mateix. "Al principi de la seua carrera no fou tampoc l'home més honest del món. El seu fill ja era considerat com un senyor respectable, i l'honradesa de la generació dels néts estava més enllà de qualsevol mena de dubte. Aquest procés va trigar cent anys i tres generacions a atènyer, partint d'uns començaments tèrbols, el reconeixement social; mire, fa poc vaig pronunciar un discurs a Harvard, i allí un professor em va dir que he bastit un con-

sorci semblant, però, tot sol i en uns pocs anys." Com a empresari que ix a la primera plana dels diaris ha après a ostentar i a salvar les aparences, cosa que li ha costat Déu i ajut. Així que Khodorkovski ja no porta a la feina els seus estimats texans llardosos i el jersei de coll alt. S'ha deixat estilitzar per assessors d'imatge, i ara llueix vestit obscur a mida, corbata d'Ermenegildo Zegna i ulleres sense muntura tipus *porsche design*. MBK està sempre amatent a fer una aparició a la CNN. Fins i tot el somriure fa l'efecte d'haver estat prescrit per un dissenyador: un somriure prefabricat, glaçat, però preparat per, si de cas, ser descongelat en qualsevol moment.

Cada paraula, cada moviment ho fa palès; la cerca de respecte per al seu treball i de prestigi per a la seua companyia petrolera són l'impuls que el mou, la seua droga. MBK tan aviat es posa dret d'un salt per mostrar sobre un mapa al seu despatx tots els indrets en què la firma extrau petroli i gas natural —a Samara, vora el Volga, o, sobretot, a les llunyanes terres siberianes, a la ribera del riu Ob—, com adopta la posa d'executiu de Wall Street per consultar la cotització de les accions de l'empresa a la seua agenda electrònica.

A la recerca de prestigi. Jukos és sovint esmentada com l'empresa russa de més èxit en el *boom* del mercat de subministrament energètic, com "el punt de referència més important per als inversors russos", segons el diari alemany *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Més de 90.000 empleats, una capitalització en borsa de 20.000 milions de dòlars i uns guanys nets de més de 3.500 milions l'any passat encara la situen per darrere del competidor rus Lukoil, el gegant del

A l'esquerra, Mikhaïl Khodorkovski al seu despatx de Moscou. Al centre, plantes petroleres de Jukos a Sibèria. A la dreta, el milionari nord-americà John D. Rockefeller, model per a l'empresari rus. Com ell, va ser un home fet a si mateix que va bastir un imperi econòmic.

ram. L'empresa privada que mena Khodorkovski, però, és bastant més efectiva que el burocràtic consorci energètic Lukoil, un 14% del qual encara està a les mans de l'estat rus.

Davall la superfície glaçada de Sibèria encara hi ha immensos mars d'or negre; el cap de Jukos en controla una quarta part, d'aquestes reserves. Així s'entreté fent males passades a la competència. "Benvinguts al líder del mercat", diu amb lletres grans i provocadores la bandera que oneja al davant del quarter general de Jukos, al centre de Moscou. Aquest grisenc monstre arquitectònic, que va albergar en altre temps una empresa d'armament, es troba a quatre passes de l'espectacular palau de vidre de la competència. Per als treballadors de Lukoil és ben difícil no ensopegar amb la seu de Jukos de camí a la feina.

MBK no s'està d'aprendre dels capitalistes, i no dubtà mai a contractar els millors especialistes d'Occident. Així, al consell d'administració treballen tres francesos, el cap d'oficina és noruec i el vicepresident és nord-americà. Joe Mach es diu, aquest gat vell en el ram. Mach, que havia treballat abans per a la firma

més moderna dels EUA en el sector de maquinària per a la indústria petrolera, va recomanar al seu cap l'adquisició de les costoses màquines trepadores i dels programes *software* del seu antic patró. Els aparells d'alta tecnologia es van rendibilitzar ben ràpidament.

És, tot i això, insòlit que una empresa d'aquestes dimensions, que es regeix per normes occidentals, haja ocultat durant tant de temps el nom dels seus propietaris. Fins a la fi de juny passat Jukos no va fer públic que MBK controla el 36,3% de les accions de l'empresa —cer-

Khodorkovski és, ara com ara, amb els 3.700 milions de dòlars que integren la seua fortuna, l'home més ric de Rússia

tament, un paquet immens. Segons les mesures estimacions de la revista nord-americana *Forbes*, Mikhaïl Khodorkovski és, ara com ara, amb els 3.700 milions de dòlars que integren la seua fortuna, l'home més ric de Rússia. Un dels 200 homes més adinerats del planeta.

MBK malda per obtenir reconeixement. Un pas important, en aquest camí vers el respecte i la seriositat, el va fer el darrer novembre, quan va salvar una típica empresa del món capitalista amb una injecció de 100 milions de dòlars. Amb això, Jukos es converteix en segon accionari del grup britaniconoruec d'inversions i de construcció naval Kvaerner. Gràcies a aquesta intervenció provinent de Moscou sembla que s'han salvat vora 30.000 llocs de treball. El diari rus *Novije Ivestija* va constatar, no sense orgull, una "ruptura dels estereotips", i el diari alemany *Frankfurter Allgemeine Zeitung* assenyalà que el president de Jukos ha passat de ser un espentolat xic del carrer a ser un xiquet modèlic.

Satisfà això les seues ambicions? Què vol fer amb tants diners? I com s'entén amb el president rus, Vladímir Putin,

que ja ha tret del país altres oligarques, com ara Berezovski i Gussinski?

Quan MBK sent aquests noms i en parla, tria les seues paraules com si s'haguera disparat el seu sistema d'alarma i autocontrol: Alerta! Terreny minat. Diu, doncs, que Putin, en general, va pel bon camí. El veu sovint amb altres dirigents del món econòmic "per tal d'intercanviar idees", afegeix. MBK, però, evita trobades a soles amb el cap del Kremlin: "No vull tenir privilegis, tenir massa confiança amb el president no és bo".

El lloc a la llista de les persones més riques del món és per a ell "la confirmació que Occident reconeix la nostra tasca". És, però, també l'obligació d'ajudar els altres, com afegeix tot seguit. Ell es veu com a patriota, com a líder del món econòmic que ha de donar exemple. Per això promou la divulgació de programes informàtics per a escoles amb sumes milionàries. L'any vinent en trauran profit vora 300.000 xiquets.

"Tothom ho pot assolir si té una bona formació i es presenta l'oportunitat", assegura Khodorkovski. S'ha comprat un palauet als afores de Moscou, molt a prop del domicili de Putin, condueix un gran BMW i ha enviat el seu fill de 17 anys a estudiar a Suïssa (els dos xiquets petits viuen amb ell i la seua dona). "Els inicis de la meua carrera estan en els difícils moments del canvi", recorda sovint.

'Vull ser director d'empresa'.

Moscou, 10 de març de 1985. És un d'aquests dies ombrios i atziacs que fan tristament famosa la capital de Rússia en aquell temps. Llargues cues davant de botigues quasi buides; als corredors de les oficines del Govern, la sempiterna olor socialista de cera per al terra i lleixiu barat; als carrers hi ha gairebé només cotxes Lada mig desballestats. La Unió Soviètica en temps de l'estagnació, un país com paralizat.

En aquests dies es mou una activitat febril a les oficines del Govern. El secretari general Konstantin Txernenko és mort. Després del traspàs de Brejnev i d'Andropov, la tercera mort d'un decrepit cap del PC en dos anys i mig. El metge en cap del Kremlin n'informa Mikhaïl Gorbtxov, el membre més jove del

L'expresident rus Boris Ieltsin, durant una trobada amb alguns dels empresaris més importants del país tinguda el 1997. A Khodorovski no li agrada que el qualifiquen d'oligarca.

Politburó. En poques hores s'esdevé un fet sorprenent: la corporació més poderosa de l'URSS es posa d'acord per designar-lo per a la secretaria general.

En aquell moment ningú no pot albirar les conseqüències d'aquesta elecció per al món sencer. Ni tan sols aquells joves que haurien d'arribar a l'elit econòmica i que aleshores encara estaven lluny del poder.

Vladímir Gussinski té 31 anys en el moment en què és elegit Gorbtxov. Llavors, condueix un taxi sense llicència que fa el trajecte entre l'aeroport i la ciutat vella. Somia que farà carrera al món del teatre, però fins ara no n'ha tingut cap oportunitat real. Un *outsider* amb talent, espentat per la ira i armat amb un agut nas per als negocis.

Borís Berezovski, de 39 anys, espera tenir el seu propi laboratori a l'Institut per l'Estudi de Sistemes de Navegació; el matemàtic es dedica a fer estudis sobre la presa de decisions, però s'interessa més per la pràctica que no per la teoria. És un tafaer, un organitzador.

També Mikhaïl Khodorkovski és un emprenedor, potser el més adaptat en termes polítics al cercle dels futurs oligarques. Fill únic d'una família treballadora, va ser un estudiant brillant i membre de Komsomol, la branca juvenil del PC. Tenia 21 anys quan Gorbtxov va ser designat secretari general, i tan sols li

faltava un any per fer l'examen final de tècniques químiques al prestigiós Institut Mendeleev. Amb tan sols sis anys, quan els altres xiquets de l'escola encara jugaven amb trenets o volien ser astronautes per anar a l'espai, ell ja havia fet saber als seus pares el seu propòsit, un objectiu que no canviaria: "Vull ser director d'empresa."

Els dissidents com Sakharov no li interessaven gens ni mica. En compte dels llibres prohibits de l'editorial Samisdat, el jove comunista llegeix obres de gran significació per a l'estat, com ara l'epopeia de Nikolai Ostrovski *Com es trempava l'acer*, del temps de l'aixecament de la Unió Soviètica: "Aleshores jo creia a ulls clucs que calia viure amb sacrifici, i sense miraments. Si calia, s'hi valia tallar-li el coll a l'enemic." Tenir escrúpols és un sentiment aliè a un home que vol imposar-se i s'ha endurit ja de xiquet amb esports de combat asiàtics. La seua gran cicatriu al braç esquerre prové d'una baralla a ganivetades als baixos fons moscovites, conta un vell conegut seu.

Amb el millor currículum acadèmic de la seua promoció, Khodorkovski comença a buscar feina. Vol treballar per a una empresa d'armament, però les autoritats li hi deneguen l'accés per "motius de seguretat". I és que al seu document d'identitat hi ha l'anotació "jueu", cosa que per als buròcrates comportava un

possible factor de risc. "A casa nostra, tanmateix, no érem gens religiosos, i menys encara subversius en política", diu. La negativa esdevé un punt d'inflexió en els seus propòsits. Allò que l'autoritat no li concedeix, s'ho ha d'agafar ell mateix.

Mentre treballa com a caixer de les aportacions i quotes de Komsomol, s'esforça per establir contactes amb els peixos grossos del PC. Obre una cafeteria per a joves que, evidentment, no tira endavant; i és que el cafè és al bell mig de la zona universitària, i els estudiants, així que tenen un minut lliure, peguen a furgir. Va aprendre així la seua primera lliçó sobre la llei de l'oferta i la demanda, tot i que encara pensa que el comunisme és el millor sistema econòmic, no més cal redreçar-lo una mica.

Avui dia sorprèn que el PC el deixara jugar al capitalisme juntament amb altres joves del partit. Gorbaxov, antic activista del Komsomol, encomanà precisament a la secció juvenil del partit que fera experiments econòmics. El Komsomol degué ser, doncs, una mena d'oasi de l'economia de mercat dins el desert de l'economia planificada. Així sorgiren laboratoris experimentals com ara els Centres per a la Creativitat Científicotècnica de la Joventut o les cooperatives, els representants de les quals podien assessorar empreses estatals en canvi de remuneració i esbossar nous productes pel seu compte.

El primer miler de milions. Khodorkovski se n'aprofita de valent, d'aquesta llibertat d'acció. De sobte, s'ha desenvolupat l'esperit de l'economia de mercat i ningú no sap com aturar-lo. El jove empresari engega des de 1987 la producció de nines *matrioixka* amb fotos de Gorbaxov, tot seguit organitza la venda de brandi (de vegades una mica mesclat, confessa), i es lliura a la fi a una activitat tan lucrativa com la importació d'ordinadors. "No vaig infringir cap llei deliberadament", diu mirant enrere amb prudència.

Corren temps feréstecs també en el sector bancari: Khodorkovski, que treballa catorze hores diàries a l'oficina, en un soterrani, troba un mètode ben engi-

nyós per fer diners. Darrere l'escut protector de Komsomol aconseguí transformar els vals de les subvencions estatals en rubles comptants, fins i tot en dòlars. El 1998 funda Menatep, un dels primers bancs privats russos, i apareix ell mateix en anuncis televisius per fer-ne publicitat.

MBK ara sí que s'ha instal·lat en el món dels grans negocis. El seu institut de crèdit compra companyies metal·lúrgiques i empreses químiques russes tant amb diners provinents de l'estranger com mitjançant enormes crèdits de l'estat. Quan el 1990 Gorbaxov ofereix a alguns nous líders del món econòmic participar en les tasques de govern, Khodorkovski hi és, i en aquest moment bes-

"El nostre ídol és el capital; la nostra fita, el primer miler de milions", escrigué als 27 anys

canvia els texans per un vestit. Té 27 anys, i ja és un capitalista convençut. Un any després està al costat que toca: durant el colp d'estat dels comunistes defensa, al costat de Borís Ieltsin, el Parlament rus i el nou rumb de l'estat.

Amb el seu amic i actual president de Jukos Leonid Nevtslin escriu un llibre. Llegir-lo deu fer plorar d'emoció als neoliberals més aferrissats. "El nostre nord és el guany; el nostre ídol, el capital; la nostra fita, el primer miler de milions", diu *L'home del ruble*. I en un altre pasatge els autors es riuen de Lenin, perquè predicava la igualtat de la pobresa. "Nosaltres som partidaris d'una altra mena d'igualtat, la del dret a la riquesa."

A casa dels nous rics, el xampany corre a manta. Ensenyen les seves riqueses per demostrar als altres i a si mateixos que pertanyen a la nova elit social. MBK, però, segons diuen tant els seus amics

com els seus enemics, no dóna gaire importància al luxe. Tot i això, sucumbeix a la moda de fanfarronejar i el 1991 organitza una festa sense estar-se de res al Commercial Club. Entre els invitats es troben tots aquells que tenen una posició i un nom al PC o al KGB. La periodista de finances Iulija Latinina recorda que "Khodorkovski va ser un dels primers a adonar-se dels avantatges d'invertir en la gent del Govern".

El Banc Menatep aviat es pot permetre de saltar-se les estrictes normes que regulaven el comerç amb l'estranger de moneda forta. Molt possiblement es van desviar a l'estranger diners del partit. Casualment, els dos darrers tesorers del Partit Comunista es van suïcidar poc després del fracassat intent de colp d'estat contra Gorbaxov i de l'ascensió de Ieltsin a l'estiu de 1991. Amb això va desaparèixer per sempre el rastre dels béns i l'haver del PC.

"Potser aquest home jove tan intel·ligent va esdevenir àncora de salvament dels comunistes i en va transferir les riqueses, tant dels caps del partit com del KGB, a comptes de l'estranger? De fet tenia tant la capacitat per fer-ho com les eines necessàries", escriu sobre Khodorkovski l'expert en temes russos David E. Hoffmann. MBK no vol ni sentir-ne parlar, d'aquests afers; i diu que han estat els seus competidors els que han escampat aquestes històries. Però el rumors sobre els estrets contactes del magnat amb bancs *offshore* a Xipre, a Gibraltar i a l'illa de Man encara continuen.

Siga com siga, a l'hora d'adquirir les riqueses del subsòl rus, aquells que disposaven dels millors contactes feren l'agost. MBK s'adona que amb el petroli es poden fer molts diners molt ràpid. El seu objectiu és aixecar un gran grup industrial i menar-lo a una posició de lideratge mundial. És aquell somni de xiquet que tots respectaven, ser "director d'empresa"; ara, però, amb un abast major.

A Khodorkovski no li agrada que el qualifiquen d'oligarca, "què vol dir aquest mot denigrant?", es pregunta indignat. Però el rigor i la manca d'escrúpols amb què afermà la posició de Jukos al desembre de 1995 de ben segur deixà esbalaïts, de pura enveja, tots els neoli-

berals que s'apropriaren del capital de l'estat a preus irrisoris.

En aquell temps l'estat necessita diners amb urgència. MBK aconsegueix que el seu banc es faci càrrec de la subhasta de la majoria de les accions de Jukos, i així ensarrona tot d'interessats estrangers i molts competidors russos. A la fi, Khodorkovski no paga més de 410 milions de dòlars per la major part de les accions de Jukos: un preu irrisori, la major part del qual, per més sarcasme, no posa sobre la taula en efectiu, sinó que satisfà mitjançant futurs subministraments de petroli a l'estat.

El 'Club dels Oligarques'. La política només li interessa en la mesura en què afavoreix o entrebanca els seus negocis. Fa causa comuna amb els seus col·legues oligarques i organitza reunions secretes. Ells s'hi coneixen i s'hi respecten; ara que també se sotgen mútuament. Però, qui són ells? Doncs, Berezovski, Gussinski, Khodorkovski i companyia, tots ells homes que s'han omplert les butxaques mitjançant negocis bruts amb empreses i amb primeres matèries, així com amb la creació de bancs, homes que pacten accions conjuntes i convenen una treva entre ells, diuen que fins i tot per escrit. "Potser és cert tot això", comenta MBK, i tot seguit esclafeix a riure i diu: "De tant en tant em falla la memòria."

Al començament de 1996 la situació dels oligarques trontolla. La insatisfacció s'estén arreu del país per tal com el nivell de vida empitjora per moments; les perspectives de Ieltsin per a les properes eleccions són escasses; el retorn dels comunistes és, per contra, cada vegada més probable. Al Fòrum Econòmic Internacional de Davos, els dirigents de les finances i els polítics d'Occident ja fan la cort al cap del PC Guennadi Ziugànov, perquè ja el tenen pel vencedor. George Soros, inversor amb un nas especialment agut per als processos polítics a Rússia, recomana a Khodorkovski que faci les maletes i prengui la fugida a Occident.

En l'entorn de Ieltsin s'escampa la idea que cal engegar a passeig la Constitució, anul·lar la convocatòria d'eleccions i empresonar els adversaris polítics. El president, tot sovint malalt i adesiara

embriac, titubeja. En aquest moment pren la iniciativa el "Club dels Oligarques". "Vam prendre una decisió conscients de la nostra responsabilitat política", diu Khodorkovski. "Vam posar-li a Ieltsin uns gots de vi ben fortet. Vaig dir-li que els seus assessors el portaven pel mal camí i l'enganyaven. De sobte es tornà pàl·lid, però continuà escoltant-nos."

Els oligarques organitzen i financen la campanya electoral de Ieltsin, posen a la seua disposició quasi tots els mitjans de comunicació del país i contracten per a això professionals en relacions públiques dels EUA. "Ens poden retraure que hem violat algunes normes del joc net, però si tenim en compte les alternatives, vam fer el millor per al nostre país", diu MBK. Ben segur que miraren també de fer el millor per a ells mateixos.

Ieltsin guanya; els oligarques financers i el president són ara la mateixa cosa. El poder del president s'aguanta per la riquesa i el suport dels magnats. Com més decau la salut de Ieltsin, més importants esdevenen els líders de les finances, i més agosarats. Berezovski defensa dins el cercle d'oligarques un govern dels "consorcis empresarials". En una entrevista que concedeix el 22 de març de 1998 al canal televisiu de Gussinski afirma que ja s'ha posat en marxa la cerca d'un successor del president i que hi havia "moltes possibilitats que accedira al poder gent nova". Segons la Constitució, tanmateix, Ieltsin encara té al davant dos anys als Kremlin.

El mateix dia de l'entrevista, el president de la federació fa fora el seu cap de Govern, Víktor Txernomírdin, i en un no-res arriba la "gent nova" als alts càrrecs. El 16 d'agost de 1999, Vladímir

Ieltsin guanya les eleccions i els oligarques financers i el president són la mateixa cosa

Putin, un home encara desconegut, és designat primer ministre i es converteix poc després en president en funcions. Després, al març de 2000, resulta vencedor de les eleccions. Putin: un home elegit pels oligarques?

"Al nostre cercle ja vam esmentar alguna vegada el nom de Putin, jo el conec de la seua època al KGB", afegeix Khodorkovski. Però ell no té res a veure amb l'arribada al poder o el nomenament de Putin, i és que l'actual president aleshores ja feia anys que no prenia part a les sessions del "Club", continua dient MBK. "Berezovski i Gussinski anaven convertint-se de mica en mica en polítics. Jo, per contra, volia continuar sent un home de les finances."

I no un qualsevol. Ja a l'agost de 1998, quan la davallada del ruble pareixia no tocar fons i l'economia russa semblava que, de cop i volta, se n'havia anat a terra, engega un gran colp de mà amb sang freda. No fa res per evitar que el Banc Menatep faci fallida, i les accions de Jukos cauen. Aleshores explica als seus creditors occidentals que no pot tornar la quantitat corresponent als crèdits que li havien concedit. Els creditors, esfereïts, es conformen amb vora la meitat dels 236 milions de dòlars que els deu.

Hauria pagat la pena esperar una mica. I és que a l'any següent, els preus del petroli pugen i Khodorkovski ja té capital disponible. És clar que, si a algú se li acudira de posar un plet o de voler mirar en les actes, el magnat rebria un amarg revés. Al maig de 1999, un camió amb 607 caixes plenes de documents del Banc Menatep s'enfonsa en circumstàncies ben misterioses al riu Dubna.

També a Jukos passen coses estranyes. Khodorkovski emet més accions per minvar el poder del seu inversor principal als EUA, Kenneth Dart. Els nous valors i moltes accions antigues van a raire a societats poc transparents que Khodorkovski, segons diuen, havia creat amb aquest únic objectiu; així fugen a l'estranger les participacions de l'empresa. Als creditors occidentals tan sols els queda una opció: "furtar una companyia petrolera", com assenyala l'analista americà James Fenkner. La seua manera d'actuar demostra que MBK s'ha comportat com un "pocavergonya

Esquerra, Gussinski; dreta, Berezovski.
A sota, un dels clubs nocturns de Mos-
cou freqüentats pels nous rics russos.

de cap a peus". Però d'altres, com el multimilionari nord-americà Dart, saben perdre i es resignen a rebre el pagament.

La cara amable. En la lluita pel poder a Jukos, MBK ja s'ha desempallegat dels últims competidors. Com si mai no haguera sentit parlar de trampes brutes, ara predica la transparència i l'acatament de les normes. Viatja a Sibèria per parlar amb els treballadors. Allí, un cop s'ha arromangat, mira de guanyar-se'n la confiança i insta a construir nous blocs de cases i instal·lacions de serveis socials modèliques a la ciutat petrolera de Neftejugansk. A més, ara paga dividends als seus accionaris i encomana el control dels balanços al líder internacional en el sector, Pricewaterhouse.

Les empreses i els bancs occidentals tornen ara a fer negocis amb MBK. "El món dels grans negocis no té temps per a sensibleries", diu el cap de Jukos dempeus sota un retrat de Caterina la Gran.

A més de les seues donacions a escoles i orfenats a Rússia, ara es mostra en el seu paper de mecenes. El príncep Carles inaugura a la tardor de 2000 les "Sales Ermitage", cofinançades per Jukos, al

Museu Somerset House de Londres. "Com a reconeixement a la generositat del donador", una d'aquestes sales duu el nom de Mikhaïl Khodorkovski. Ha entrat en el club dels grans. Ara ja no cal que vaja a estiuejar a la Costa Brava com un de tants nous rics russos.

Jukos, malgrat tot, encara és un consorci industrial internacional. I mentre això continue així Khodorkovski no estarà content. No fa gaire ha ampliat per valor de 225 milions de dòlars la seua participació en l'Eastern Oil russa, la qual sembla haver trobat noves reserves de petroli a Sibèria. Participa amb un 49% en la firma eslovaca Transpetrol amb el propòsit de millorar les vies de transport de les seues matèries primeres cap a l'oest; fins i tot ha projectat un oleoducte que arribaria fins a Pequín.

Quan l'any passat l'OPEC acordà amb els russos la baixada de les exportacions de petroli per tal de mantenir-ne els preus alts, Khodorkovski s'hi oposà amb vehemència: "Nosaltres no som d'aquest club; no es pot ser tan àvid: si el preu per barril de petroli sobrepuja els 25 dòlars, com ha passat ara fa poc, això és massa."

El principal competidor li ha adreçat ara un compliment. Leonid Fedun, un dels peixos grossos a Lukoil, ha dit: "A hores d'ara mirem d'aplicar en la nostra empresa allò que Jukos ja ha fet". Si el gegant Lukoil aconsegueix modernitzar-se, però, podria convertir-se en el nen preferit per la borsa.

I cal no oblidar que sempre hi ha el perill que el president Putin trobe un pretext per procedir també contra el poderós cap de Jukos. L'oligarca Gussinski, que amb el seu imperi mediàtic crític al Govern feia nosa als senyors del Kremlin, no té, ara com ara, cap més influència al país, i això arran dels paranys dreçats pels accionistes amb el suport del Kremlin; Gussinski viu ara a l'estat espanyol. Quant a Berezovski, la fiscalia vol empresonar-lo per delictes econòmics. Allò que sobretot va enutjar Putin fou l'actitud crítica de Berezovski amb l'actuació de l'exèrcit rus a Txetxènia; el magnat viu ara a Londres.

Però Khodorkovski no vol que la sang arribe al riu, i per això manté les distàncies amb Putin i amb la política en general. No menysté l'ocupant del Kremlin; ell, però, tampoc no vol que el menyspreen a ell. Crítica prudent sí, però cap atac frontal. MBK afirma que Rússia i els empresaris russos necessiten més seguretat jurídica, que les reformes en aquesta direcció s'han produït amb comptagotes. Caldria repartir més justament la riquesa de Rússia, i —dit siga de passada— és clar que a llarg termini una societat civil sense mitjans de comunicació independents no se sosté, afegeix. Amén.

Els més escèptics diran que darrere aquestes maneres s'amaga un oportunista consumat que ha bescanviat el comunisme per una nova religió més còmoda i rendible. Però potser Mikhaïl Khodorkovski, amb la seua carrera i les seues contradiccions, encarna un canvi real: el d'un monopolista camí de l'economia de mercat amb trets socials. Del seu futur, però, no vol parlar. Es gronxa al seu preciós sofà de cuir i torna a posar-se, de bell nou, el somriure inescrutable.

Erich Follath

© *Der Spiegel-EL TEMPS*

Traducció: *Joan Martínez Terrones*